

Ontstaan van de plaatsnaam 'Cortelande'.

Gemeentelijke prijsvraag en inzending van de naam

De gemeente Zuidplas heeft in juni 2024 een prijsvraag uitgeschreven voor een welluidende naam voor het vijfde dorp.

Mieke den Boer-Snoei heeft, i.o.m. de Historische Vereniging Nieuwerkerk aan den IJssel, de naam 'Cortelande' ingezonden via de website van de gemeente Zuidplas.

Door de ingestelde gemeentelijke kiescommissie is deze naam uit ruim 900 uitgebrachte stemmen gekozen en op 12 oktober 2024 door burgemeester Han Weber bekendgemaakt.

De prijs voor de winnende naam was '*een jaar lang gratis fruit*'. Mieke heeft er voor gekozen deze prijs aan de voedselbank te schenken.

Historische achtergrond van de naam.

De naam is ontleend aan een artikel in het boekje 'Van Cortlant tot Zuidplaspolder' (zie bijgaande afdruk) dat is geschreven door de man van Mieke den Boer-Snoei, onze oud-secretaris van de Historische Vereniging Nieuwerkerk aan den IJssel (HVN) Adri den Boer (†2022), en uitgegeven in januari 1981 bij de opening van een bedrijfspand op het industriegebied 'de Hooge Venen' in Nieuwerkerk aan den IJssel

Hij beschreef in dat artikel onder andere hoe de begrenzing tussen de verschillende ontginningsdorpen is ontstaan. In de *13e eeuw* werden er op verschillende plaatsen grenspalen geslagen om de grenzen van de dorpen aan te geven.

Begrenzing van de ontginningsdorpen

Eén van die palen ('pael van Cortelande') werd geslagen bij 'den SevenhuisenschHoeck' zeg maar de huidige kruising tussen de Brandingdijk, Zuideinde en Groenendijk in Nesselande. Dat was ook de aanzet tot de Zuidelijke Dwarsweg, die toen meer een functie had als 'Landscheidingsweg' tussen de dorpen Moordrecht, Zevenhuizen en Nieuwerkerk aan de IJssel.

Het Noord Oostelijke deel van de Zuidelijke Dwarsweg zal straks het centrum vormen van het 5e dorp. Een weg die de oorspronkelijke gemeentegrenzen van drie dorpen vormde. Hoe mooi kan het nu zijn dat juist op die grens een nieuw dorp verschijnt!

Gestelde voorwaarden

De naam voldeed, naar de mening van Mieke en de HVN, ook aan de gestelde voorwaarden die de Gemeente Zuidplas had gesteld te weten:

- Het is een geloofwaardige, gemakkelijk uit te spreken welluidende Nederlandse naam zonder cijfers;
- De naam heeft een historische achtergrond, namelijk het ontstaan van het centrum van het nieuwe dorp waardoor het past bij de identiteit, de aard en de geschiedenis van de plaats van het nieuwe dorp. 'Cortelande' is waarschijnlijk afgeleid van de polder Cortlandt. In die polder is de 'pael' de grond ingegaan. In een Delfts geslachtsregister wordt, bij het geslacht 'van der Dussen', een stuk weiland om schreven dat gelegen is in 'Corteland'.
- Juist door de historische achtergrond heeft het ook een toeristische waarde, doordat je een verwijzing kan maken naar het nog niet verveende gebied dat door het slagturven (uitbaggeren) in een 'Zuidplas' is veranderd en nieuwe inpoldering in 1840 noodzakelijk maakte. De naam past ook bij de landelijke omgeving van het dorp.

Bladzijde uit het boekje van 'Cortlant tot Zuidplaspolder' geschreven door onze oud-secretaris van de HVN Adri den Boer (†2022) en uitgegeven in januari 1981 bij de opening van een bedrijfspand Rhiwa-Hartomex b.v. op het industriegebied 'de Hooge Venen' in Nieuwerkerk aan den IJssel.

''Cortlant'' en ''Nuwerkerke''

In de 13e eeuw deelden de graven van Holland in deze regio de lakens uit. Of eigenlijk niet zozeer de lakens, maar lappen grond aan leenmannen. Deze ontginners - zelf ook niet de minsten - legden een stelsel van sloten en weteringen aan, waardoor akkerbouw en veeteelt beter mogelijk werden. Ze werkten vanaf de rivier in lange, smalle kavels, land in lapjes dus. Er kwamen in het begin hoogstens plaatselijke dijkjes. In de forse driehoek Zoetermeer-Alphen-Rotterdam is er nog één stuk, waar dit oorspronkelijk slagenlandschap - want zo heet het - kan worden bewonderd. Het is het zogenaamde Hitlandgebied rond de 's-Gravenweg in Nieuwerkerk aan den IJssel. Het is te hopen, dat dit puur Hollandse landschap daar bewaard mag blijven en niet ten prooi valt aan verlangens, die in historisch perspectief maar erg betrekkelijk zijn! Grafelijke landmeters gaven in de 13e eeuw precies aan waar de grenzen van de ontginningsdorpen lagen. Hiermee is tegelijk aangegeven, wat ter plaatse het oudste beroep is: landmeter... Zij deden in de 13e eeuw in het klein in Schieland, wat in de 19e eeuw in het groot in Afrika werd gedaan: het afbakenen van kaarsrechte grenzen. Dat is de overeenkomst tussen de kolonialisatie van Nieuwerkerk en de Congo! In Zevenhuizen gaat bij het land van ene Jacob een paal de grond in. Een knikpunt in de grens ligt voor eeuwen vast. Hoe loopt de lijn verder? Vandaar tot de ''paal van Cortelande''. Zeg maar, waar nu de Zuidelijke Dwarsweg loopt.

Traveys van Moordrecht is als leenman van de beroemde graaf Floris de vijfde in 1282 de plaatselijke machthebber in het gebied tussen Kralingen en de Gouwe. Hij deelt zo in de opbrengst van de ''beden'', de plechtige verzoeken van de landheer om geld. Heel wat anders dan aanslagbiljetten en acceptgirokaarten. Uit de opbrengst van *CORT-LANT* mag hij zo 3 pond hebben. En een pond is dan natuurlijk een geldmaat, net zo goed als nu nog in Engeland. Ook heeft hij een stuk land in leen bij zijn huis in *NUWERKERKE*. Uit één enkel archiefstuk blijkt zo voor het nageslacht het bestaan van zowel Kortland als Nieuwerkerk in 1282. Ook weten we uit de plaatsnaam van het bestaan van een kerk. Voorts vernamen we van het huis van een ''heer'' en - al vanzelfsprekend - van het bestaan van een soort van belasting...

Het ene geslacht gaat en het andere komt. Heren, schouten en boeren-gebruikers van de landen volgen elkaar op. Rijen namen blijven voor ons bewaard in de leenregisters. Hoeveel huizen zijn er en waar wordt het land voor gebruikt? In 1494 geven voor-aanstaande Nieuwerkerkers te Gouda wat informatie over hun dorp met het oog op - natuurlijk weer - een belastingheffing... Er zijn 60 ''haertsteden''. Op 20 ervan wordt wel zo'n armoe geleden, dat ze niet eens meegeteld mogen worden. Uit oogpunt van belastingheffing dan... Waar houdt men zich mee bezig? ''Met een weynich zaylandt te bouwen, daer zij haver in sayen, metter coe ende met turf te delven''. Het laatste lijkt de eerste vermelding van het weggraven van veengrond voor brandbare turf. Niet niks! In 1514 is er weer zo'n gebeuren. Er is nu sprake van 62 huizen, waarvan er 10 door armen worden bewoond. De bezigheden omschrijft men nu als ''generen (= aan de kost komen) mitter coe, lantneringe, vogelen ende visschen''. Het grondgebied is een 35 hoeven groot. Als in heel Schieland is elke hoeve een 30 morgen. En een morgen is dan een stuk land, dat je op één morgen om kan ploegen... Kortom: een nog begrijpelijke maat! Per morgen moet men neertellen voor ''caedijck, sluysgelt ende molengelt'' een 6 stuivers per jaar.

Al met al zijn er enerzijds stukken land, waarop nog haver wordt verbouwd. Anderzijds zijn er ook al de lasten om de grond droog te houden, waarbij zelfs het ''molengeldt''. Hoe kan dat toch?

Fragment van de oudste bewaard gebleven Kaart van Schieland, in 1611 vervaardigd door Floris Balthasarsz. en zijn zoon Balthasar Florisz. Hierop wordt de polder 'Cortlandt' weergegeven, die het grootste deel van 'Nieuwerkerck' beslaat. Hij wordt begrensd door 'Corte Noort' en 'Sgraven Wech' aan de zuidkant, door de 'Kerck Laan', 'dAchter Kercklaan' en 'De Bustel wech' aan de zuidwestkant, de 'Groene Wech' aan de noordwestkant, en de 'Jonckers Kade' aan de oostkant. De 'Jonckers Kade' liep globaal waar nu de 3^e Tochtweg is.

